

TROIA

Stephen Fry

Traducere din limba engleză
de Radu Paraschivescu

TREI

Cuprins

<i>Notă introductivă</i>	9
A căzut din cer	15
Întemeierea	17
Blesteme	21
Salvarea și distrugerea	27
Iată, vine eroul cuceritor	27
Întoarcerea lui Heracle	32
Frații	38
Telamon în exil	42
Peleu în exil	43
Nunta și mărul	53
Visul reginei	61
Băiatul care a trăit	65
Păstorul cu ochi scânteietori	69
Judecata	72
Certuri de familie	77
Ouăle	82
Loteria	87

Al șaptelea fiu.....	96
Ținându-l pe copil	102
Distribuția	104
Paris se întoarce acasă	106
Zei se uită în jos.....	118
Anchise: un interludiu	123
Răpirea.....	129
Grecii (cu o excepție) se țin de cuvânt.....	132
Semănând sare.....	136
Frumoasa Pyrrha.....	145
Ifigenia în Aulida	152
Aheii	162
Eșuați	165
Ilium.....	170
Sosirea	170
Olimpul.....	171
Forțele troiene.....	175
Ambasada	177
Cap de pod.....	182
Liniile de luptă se întăresc.....	187
Pat	189
Palamede	191
Troilus și Cresida.....	194
Enea, Ahile, Ajax, Agamemnon și raidurile	196
Chryseis și Briseis.....	198
Visul lui Agamemnon	208
Unu contra unu	216
Diomedea contra zeilor.....	221
Hector și Ajax	225
Se întoarce roata	230

Demers pe lângă Ahile	234
Patrula de noapte.....	236
Agamemnon și Hector se dezlănțuie.....	239
Falsul Ahile	241
<i>Aristeia</i> lui Ahile	254
Ahile și Hector	258
Funeraliile lui Patrocle și Hector	262
Amazoanele și etiopienii sar în ajutor.....	267
Călcâiul lui Ahile.....	273
Armura lui Ahile	277
Profeții	282
O vizită ciudată	287
Băiatul de aur	291
Săgețile lui Heracle.....	294
Norocul Troiei	299
Feriți-vă de greci.....	306
Zorii.....	306
Planul.....	311
Calul	316
Pântecul lighioanei	325
Vocile Elenei	330
Sfârșit.....	338
Anexă.....	349
Mit și realitate 1	349
Mit și realitate 2	352
Lista personajelor.....	368
Zei și monștri	368
Grecii	378
Troienii și popoarele aliate	396

STEPHEN FRY

Credite foto405

Muğumiri.....408

Indice409

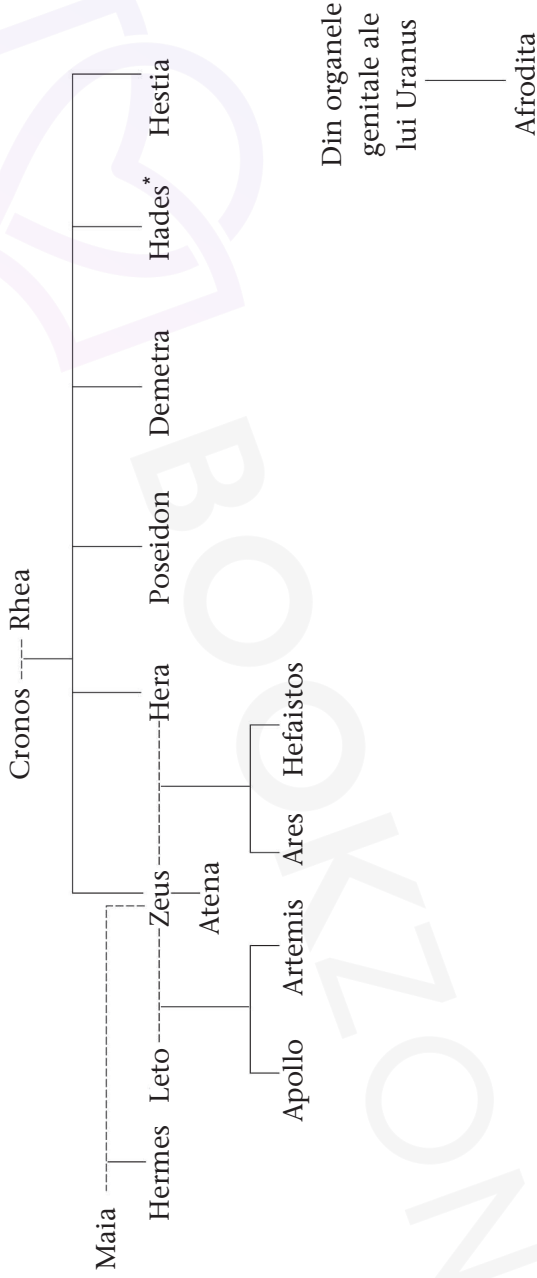
Notă introductivă

Nașterea și ascensiunea zeilor și a oamenilor este subiectul volumului *Mythos*, a cărui continuare, *Eroii*, se ocupă de marile isprăvi, expediții și aventuri ale eroilor muritori cum ar fi Perseu, Heracle, Iason și Tezeu. Nu trebuie să cunoașteți acele cărți ca s-o savurați pe cea de față; când consider că e cazul, dau note de subsol despre locurile din cărțile precedente unde puteți afla mai multe lucruri despre întâmplări și personaje, dar nu e neapărată nevoie de cunoștințe anterioare de mitologie greacă pentru a începe să citiți *Troia*. După cum vă aduc aminte din când în când, mai cu seamă în prima parte a cărții, să nu credeți cumva că trebuie să țineți minte toate numele, locurile și relațiile de familie. Ca să ofer un cadru, prezint modul cum s-au întemeiat diverse dinastii și regate; dar vă asigur că, în ceea ce privește povestea ca atare, diferențele ei fire se transformă din încâlceală în tapiserie. Anexa compusă din două părți de la sfârșitul cărții vă lămurește cât anume din ceea ce urmează este istorie și cât este mit.

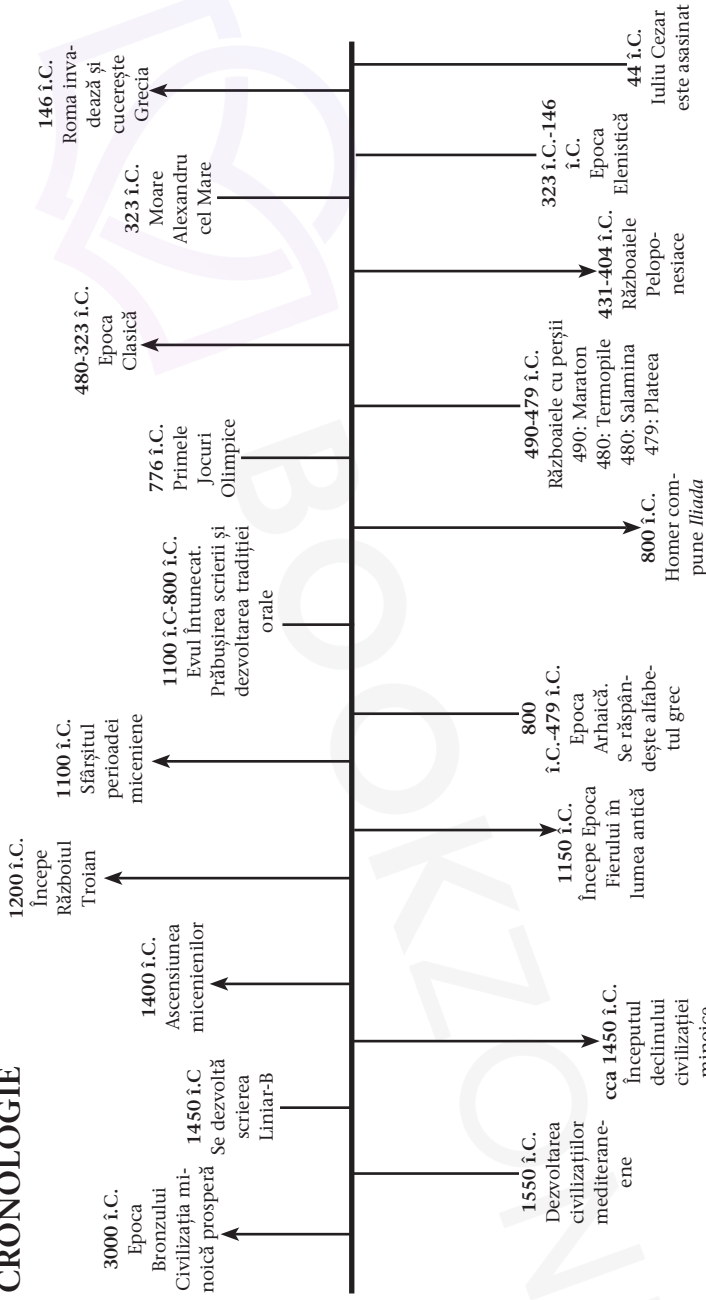

OLIMPIENII

* Propriu-zis, Hades nu era un olimpian, dat fiind că trăia doar în lumea subpământeană.

CRONOLOGIE

A căzut din cer

Troia. Cel mai frumos regat din întreaga lume. Giuvaierul Egeei. Scânteietorul Ilium, cetatea care s-a ridicat și a căzut nu o dată, ci de două ori. Paznicul veghind la tot ce intra și ieșea din Orientul barbar. Regatul aurului și al cailor. Aprigă ocrotitoare de profeți, prinți, eroi, războinici și poeți. Sub protecția lui ARES, ARTEMIS, APOLLO și a AFRODITEI, a rămas ani la rând un model a tot ce se poate împlini în artele războiului și păcii, ale comerțului și diplomației, ale iubirii și artei, ale chestiunilor de stat, evlaviei și armoniei civile. Când a căzut, în lumea oamenilor s-a căscat un hău care poate că nu va fi umplut niciodată — eventual, în memorie. Poeții trebuie să-i cante povestea la nesfârșit, trecând-o de la o generație la alta, ca nu cumva, pierzând Troia, să ne pierdem pe noi înșine.

Ca să înțelegem sfârșitul Troiei, trebuie să-i înțelegem începutul. Povestea noastră se desfășoară pe un fundal plin de meandre și întorsături. Pe parcursul relatării, o sumedenie de nume de locuri, personalități și familii apar și dispar. Nu e nevoie să ținem minte fiecare nume, fiecare legătură de sânge și căsătorie, fiecare regat și provincie. Povestea se țese și vă asigur că numele importante vă vor rămâne în minte.

Toate lucrurile, inclusiv Troia, încep și se termină cu ZEUS, Regele Zeilor, Cărmuitorul Olimpului, Stăpânul Tunetelor, Cel Care Strânge Norii și Aduce Furtuna.

Cu foarte mult timp în urmă, aproape înainte de zorii istoriei omenirii, Zeus s-a însoțit cu Electra, frumoasa fiică a titanului Atlas și a nimfei marine Pleione. Electra i-a dăruit lui Zeus un fiu, DARDANUS, care a călătorit prin Grecia și prin insulele din Egee, în căutarea unui loc unde să-și poată întemeia și crește dinastia. El s-a oprit în cele din urmă pe țărmul ionic. Dacă n-ați vizitat niciodată Ionia, ar trebui să știți că e ținutul aflat la est de Marea Egee, care se numea pe vremuri Asia Mică, dar căruia astăzi, când aparține Turciei, îi spunem Anatolia. Marile regate ale Frigiei și Lidiei se găseau acolo, însă erau deja ocupate și ocărnuite, așa că Dardanus s-a stabilit în nord, ocupând peninsula situată dincolo de Hellespont, strâmtoarea unde a căzut Helle din spinarea Berbecului de Aur. Mulți ani mai târziu, IASON, plecat în căutarea lânii aceluia berbec, avea să navigheze prin Hellespont. Îndrăgostitul Leandru urma să străbată înot Hellespontul noaptea ca să fie cu Hero, iubita lui.¹

Orașul întemeiat de Dardanus s-a numit — cu puțină imaginație și chiar *mai* puțină modestie — Dardanus, pe când regatul ca atare și-a luat numele Dardania.² După

¹ Poveștile despre Helle, Berbecul de Aur și Iason pot fi găsite în *Eroii* (p. 227), iar tragedia lui Hero și Leandru, în *Mythos* (p. 423–424). Chiar și mai târziu în decursul istoriei, acea strâmtoare, numită între timp Dardanele, după Dardanus, a stat la originea unor lupte crâncene dinăuntrul și din jurul orașului peninsular căruia grecii i-au spus *Kalli Polis* (Cetatea Frumoasă) și care în timp a ajuns să se cheme Gallipoli.

² Conform altor interpretări, Dardanus a anexat, a absorbit și chiar a invadat un regat deja existent, care fusese întemeiat de regele Teucer, un fiu al zeului-râu SCAMANDER și al oreadei (sau nimfei montane) Idaea.

moartea regelui întemeietor, pe tron a urcat Ilus, cel mai mare dintre cei trei fii — însă el a murit fără copii, lăsându-i tronul fratelui său, ERIHTONIU.³

Domnia lui Erihtoniu a fost pașnică și prosperă. Sub ocrotirea Muntelui Ida, pământurile lui au fost hrănite de apele binevoitoarelor râuri-zei Simoeis și Scamander, care au binecuvântat țărâmul Dardaniei cu o mare rodnicie. Erihtoniu a ajuns cel mai bogat om din câți se știau în lume, vestit pentru cele trei mii de iepe și pentru mânjii nenumărați. Boreas (personificarea vântului de nord) a luat forma unui armăsar sălbatic care, împerechindu-se cu iepele zburdalnice din herghelia lui Erihtoniu, au dat naștere unei remarcabile rase de cai. Tinerele creaturi erau atât de agile și de iuți de picior, încât puteau străbate lanuri întregi de grâu fără să culce la pământ nicio plantă. Așa se spune.

Cai și bogății: ori de câte ori vorbim de Troia, ne trezim amintind de cai minunați și de bogății cu neputință de numărat.

Întemeierea

După moartea lui Erihtoniu, cel care i-a urmat la tron a fost fiul său, TROS. Acesta avea o fată, Cleopatra, și trei fii, ILUS (numit în cinstea străunchiului său), Assaracus și GANIMEDE. Povestea prințului Ganimede

Acest Teucer nu trebuie confundat cu arcașul omonim, peste care vom da mai târziu. În poeziile și cronicile ulterioare, troienilor li s-a spus uneori teucuri.

³ Idaeus, fiul cel mic al lui Dardanus, și-a dat numele Muntelui Ida, cel mai mare dintre vârfurile aflate la sud de Dardania.

e bine cunoscută. Frumusețea lui era atât de mare, încât Zeus însuși a căzut pradă unei pasiuni mistuitoare pentru el. Luând forma unui vultur, zeul a coborât fulgerător, l-a înșfăcat și l-a dus cu el în Olimp, unde i-a fost iubit, însoțitor și paharnic. Ca să-l recompenseze pe Tros pentru pierderea fiului, Zeus i l-a trimis pe HERMES, care i-a adus doi cai divini, atât de iuți și de ușori, încât puteau să galopeze pe apă. Tros a fost consolată de aceste animale fermecate și de asigurările lui Hermes că Ganimede devine — și avea să rămână — nemuritor.⁴

Cel care a întemeiat noua cetate ce avea să se numească Troia, în cinstea lui Tros, a fost fratele lui Ganimede, prințul Ilus. Acesta a câștigat o întrecere de lupte la Jocurile Frigiei, cu un premiu constând în cincizeci de tineri și tot atâtea fecioare, plus — mai important — o vacă. O vacă foarte specială, pe care un oracol l-a sfătuit pe Ilus s-o folosească la întemeierea unei cetăți.

— Unde o să se-ntindă vaca la odihnă, acolo să ridici cetatea.

Dacă Ilus ar fi auzit povestea lui CADMUS — și cine n-o auzise? —, ar fi știut că acesta din urmă și Harmonia, pe baza sfaturilor primite de la un oracol, se ținuseră după o vacă și așteptaseră ca animalul să se întindă la odihnă, ca să li se arate semnul despre locul unde urmau să înalțe ceea ce avea să fie Teba, primul mare oraș-stat din Grecia. Ni se poate părea că obiceiul de a le permite vacilor să aleagă locul de construire a unei cetăți este arbitrar și ciudat, dar, dacă ne gândim puțin, descoperim că nici

⁴ Mai mult decât atât, paharnicul trăiește de *două* ori ca nemuritor pe cerul nopții: sub forma constelației Vărsătorului, cel care aduce apă, și ca lună a iubitului său, Jupiter (toate planetele își iau nume de zei romani).

măcar nu e atât de straniu. Unde urmează să se ridice o cetate trebuie să existe multe resurse de carne, lapte, piele și brânză pentru locuitori. Ca să nu mai amintim de animalele de povară: boii pentru lucrat pământul și pentru tras carele. Dacă unei vaci îi place îndeajuns un loc anume ca să se întindă la odihnă înseamnă că locul acela e vrednic de atenție. În orice caz, Ilus s-a mulțumit să se țină după formidabila junincă spre nord, din Frigia în Troada⁵, pe lângă pantele Muntelui Ida și spre marea câmpie a Dardaniei; și tocmai aici, nu departe de locul unde fusese ridicat Dardanus, primul oraș al străbunicului lui Ilus, s-a găsit și juninca să poposească pentru odihnă.

Ilus s-a uitat în jur. Era un loc bine ales pentru o cetate nouă. Spre sud se ridica masivul Muntelui Ida, iar la o oarecare depărtare spre nord se găsea strâmtoarea Hellespont. La est se zărea albastrul Egeei, iar câmpia verde și roditoare era străbătută de râurile Simoeis și Scamander.

Ilus a îngenuncheat și i-a rugat pe zei să-i trimită un semn că nu greșea. I s-a răspuns imediat printr-un obiect de lemn care a căzut din cer și i-a aterizat la picioare într-un nor de praf. Avea înălțimea unui copil de zece ani⁶ și semăna cu PALLAS ATENA, cu o sulită într-o mână și un caier și un fus în cealaltă, reprezentând artele războiului și pe cele ale păcii, peste care stăpânea zeița cu ochii verzi.

⁵ Tot în cinstea lui Tros, întreaga peninsulă începea acum să fie cunoscută ca Troada (pronunțat „Tro-ad”, ca să nu rimeze cu toad).

⁶ Trei vechi coți grecești, ceea ce înseamnă un pic peste 1,35 metri. Un obiect de cult din lemn ca acesta, cioplit sub forma unei zeiță (de obicei, o zeiță), se numea *xoanon*.

Din cauză că s-a uitat la un obiect atât de sacru, Ilus a orbit pe loc. A știut cum să se poarte ca să le fie pe plac olimpienilor și n-a intrat în panică. Căzând în genunchi, a trimis rugăciuni și mulțumiri spre ceruri. După o săptămână de venerație neîntreruptă, a fost răsplătit și i s-a redat vederea. Debordând de energie și entuziasm regăsit, Ilus a început imediat să așeze temeliile noii lui cetăți. A proiectat străzile în așa fel încât să semene cu spițele unei roți, plecând de la un templu central pe care avea să-l ridice în cinstea Atenei. În inima templului a așezat sculptura din lemn a lui Pallas Atena, căzută din cer: *xoanon*-ul, Norocul Troiei, simbolul și garanția privind statutul divin al cetății. Atât timp cât acest totem sfânt rămânea acolo neatins, Troia avea să prospere și să reziste. Asta credea Ilus, la fel credeau oamenii care s-au înghesuit să construiască și să populeze noua cetate. I-au spus sculpturii de lemn PALLADIUM, iar după numele lui Tros, tatăl lui Ilus, au dat cetății numele Troia, iar ei și-au zis troieni.⁷

Și iată linia întemeietoare, de la Dardanus la fiii lui, Ilus Întâiul și Erihtoniu, al cărui fiu, Tros, a fost tatăl lui Ilus al doilea, după al cărui nume Troia se mai numește și Ilium sau Ilion.⁸

⁷ Vocala lichidă „i” din latina și din greaca veche devine adeseori un „j” consonantic în engleză: *Jason* în loc de „Iason”, *Jesus* în loc de „Isus”, *Julius*, *Juno*, *juvenile* etc. Francezii au *Troyen* și *Troyenne*; în germană e *Trojaner*, însă pronunțat *troy-ahner*. E același sunet „y” în italiană și spaniolă. Totuși, portughezii îl scriu și îl pronunță cam la fel ca noi: *Trojan*, ca să rimeze cu *explosion*. Grecii moderni spun *Tro-as*, ca să rimeze cu *slow ass*.

⁸ De aici titlul epopeii homerice *Iliada*.

Blesteme

A mai existat o linie regală în Ionia pe care ar trebui să o cunoaștem: importanța ei ar fi greu de trecut cu vederea. Poate că știți deja povestea regelui TANTAL, care a domnit în Lidia, un regat aflat la sud de Troia. Tantal și-a servit fiul, pe PELOPS, sub formă de tocană zeilor.⁹ Tânărul Pelops a fost pus laolaltă din bucăți și înviat de zei, ajungând apoi un prinț arătos și popular, precum și iubitul lui POSEIDON, care i-a dăruit un car tras de cai înaripați. Acest car a dus la un blestem care a dus la... care a dus la aproape toate celelalte...

Ilus fusese la fel de revoltat ca toți ceilalți de monstruozitatea lui Tantal, așa că l-a alungat prin forța armelor din ținut. V-ați spune că Pelops n-a avut nimic împotriva ca tatăl lui să fie izgonit — în fond, Tantal îl măcelărise, deși era fiul lui, și li-l oferise olimpienilor pe post de tocăniță —, dar n-a fost deloc așa. Nici n-a ajuns Pelops bărbat în toată firea și a strâns o armată cu care l-a atacat pe Ilus, fiind însă înfrânt cu ușurință. Pelops a plecat din Ionia, stabilindu-se în cele din urmă departe, în vest, în peninsula grecească numită și astăzi Peloponez, după numele lui. În acest ținut remarcabil au fost întemeiate regate și cetăți legendare cum ar fi Sparta, Micene, Corint, Epidaur, Troezen, Argos și Pisa. Aceasta din urmă nu este, bineînțeles, căminul italian al Turnului Înclinat, ci un oraș-stat din Grecia, unde Pelops l-a găsit

⁹ Zeul i-a dat lui Tantal o pedeapsă veșnică în lumea subpământurilor: a avut mereu apă și fructe, la care n-a putut să ajungă, ceea ce a dat verbul *to tantalize* (a chinui). Vezi *Mythos*, p. 311.